

OXU BACARIQLARININ İNKİŞAFINDA MÜƏLLİMİN ROLU

Ü.A. Məhərrəmovə

Azərbaycan İdman Akademiyasıulkar.maharramova@sport.edu.az, orcid.org/0000-0001-6964-7337**Nəşr tarixi**

Qəbul edilib: 14 oktyabr 2024

Dərc olunub: 25 dekabr 2024

© 2022 ADBTİA Bütün hüquqlar qorunur

Annotasiya. Oxumaq həzz və mərifət bəxş edir. Bilinməyənləri açır. Bu, bilik cəmiyyəti növü üçün zəruri olan mürəkkəb idrak fəaliyyətidir. Beləliklə, müasir dünyanın tələbələri oxumaqdan necə öyrənməli və indiki savadlı cəmiyyətə daxil olmağı bilməlidirlər. Oxuyan başqalarını nura apara bilər. Müəllimlər oxumağın bütün növlərini, xüsusən də tənqidi oxumağı vurğulamalıdır ki, bu, tək-cə sətirlərdə oxumaqla deyil, həm də sətirlər arasında və ondan kənarında oxumaqla məşğul olur. Tənqidi oxucu müəllimin fərziyyəsinə, qənaətlərinə və nəticələrinə etiraz edir və oxuduqlarının düzgünlüyünü, etibarlılığını, keyfiyyətini və dəyərini əvvəlki təcrübələr əsasında hazırlanmış sağlam meyarlar və ya standartlar əsasında müəhəkimə edir. Oxuma bacarığına yiyələnməyin yolları və vasitələri olsa da, ona ciddi təsir edən bir neçə amil var. Müəllimlər bu maneələrin qarşısını almaqda diqqətli olmalı və öz himayədarlarının oxumasını asan, təsirli və uğurlu etməlidir. Müəllimlər şagirdlərin oxu vərdişlərini inkişaf etdirmələrində əsas mənbədir. Onların məsləhətləri və həvəsləndirilməsi tələbələrin oxumağa münasibətini inkişaf etdirməkdə bir addım irəliləməyə kömək edəcək. Müəllimlər ilkin mərhələdə oxuculara fonetikanı öyrədə, hərflər və sözlərin səslərini düzgün tələffüz etməyə kömək edə bilərlər. Onlar həmçinin ibtidai sinifdə yazı tapşırığını vurğulamalıdır, çünki bu, oxu proqramı ilə birbaşa bağlıdır. Onlara yeni sözləri tanımaq üçün heca yazmağı öyrədə bilərlər. Onlar başa düşməlidirlər ki, onlar tələbələri aciz oxucu olmağa həvəsləndirmək və cəlb etməkdə böyük rol oynamalıdır.

Açar sözlər: *oxu bacarıqları, intensiv oxu, aktiv oxu, tənqidi oxu, sətirlərarası oxu.*

Oxumaq qloballaşan kontekstdə təsəvvür edilən bilik cəmiyyəti üçün zəruri olan mürəkkəb koqnitiv fəaliyyətdir. Beləliklə, müasir dünyanın tələbələri oxumaqdan necə öyrənməli və indiki savadlı cəmiyyətə girməlidirlər. Oxuyan başqalarını nura apara bilər. Məşhur maarifçi Tomas Cefferson deyir ki, oxuyan insanlar azad ola bilərlər, çünki oxumaq cəhəli və mövhumatı qovur. Təbii ki, çap olunmuş sözlər düşüncə və yaşayış tərzimizi dəyişmək gücünə malikdir.

Oxuma prosesində tam hüquqlu iştirak etmək üçün oxucunun şüuru hər cür daxili və xarici diqqəti yayındıran amillərdən azad olmalıdır. Əsl mütaliə o zaman baş verir ki, oxucu oxu materialının sözlərini dərk edə bilsin, onların denotativ və konnotativ mənalərini dərk edə bilsin, onlara reaksiya verə və mənimsəyə bilsin. Qavrama və anlama oxu prosesində iki yoldur; birincisi mexaniki, ikincisi isə idrakı əhatə edir.

Çap edilmiş və rəqədən gələn işıq şüaları gözün tor qişasının hüceyrələrinə dəyirdə, siqnallar optik sinir boyunca beynin görmə mərkəzinə göndərilir. Beyin prosesdə işləyir, siqnallar şərh olunur və oxucu oxuduqlarına əhəmiyyət verir. O, qrafik simvola məna gətirir və mətnə keçmiş təcrübəsini və indiki şəxsiyyətini gətirir. Mətnin nizamlanmış simvollarının maqnitliyi altında o, öz resurslarını sıralayır və yaddaşdan, düşüncədən və yeni nizam, yeni təcrübə hiss etməkdən kristallaşır. Sözlər sadəcə söz olaraq qalır və səhifədə sakitcə oturursa; əgər onlar isim, fel və sifət olaraq qalsalar, oxucular həqiqətən kordurlar. Ancaq sözlər yoxa çıxırsa və onların iç dünyası gülməyə və ağlamağa, mahnı oxumağa və

rəqs etməyə və nəhayət uçmağa başlasa - əgər onlar olduqları hər şeylə, tamamilə yeni bir dünyaya daşınırsalar, - yalnız o zaman deyə bilərlər - oxuya bilirlər [9].

Oxumağın son məqsədi oxuma prosesinin özü deyil, sözlərin, ifadələrin və cümlələrin təmsil etdiyi mənasın açılmasıdır. Bəzən "sətirlər arasında oxumaq" tələb olunur. Sonuncu halda, hərf və səs arasındakı əlaqə çox vaxt həlledici rol oynamır. Crystal deyir ki, səs heç vaxt oxumaqdan uzaq deyil və buna görə də həm şifahi, həm də səssiz oxuma zamanı oxucular tez-tez dodaqlarını, bəlkə də dilini və digər səsaltı mexanizmləri hərəkət etdirirlər [5].

Onların gördükləri bəzi səs dəyərlərinə çevrilməkdir. Hətta ilkin mərhələdə oxumaq böyük əhəmiyyət kəsb edir, çünki bu, tələbələrin sadədən mürəkkəbə, yəni sözdən ifadəyə, cümlədən abzası keçdiyi və bütün dil elementlərini öyrəndiyi mərhələdir. Bu məsələyə çox ciddi yanaşmaq və yeni başlayanların mütaliəyə olan məhəbbətini heç vaxt itirməsinin qarşısını almaq hər bir müəllimin borcudur. Əgər onlar hər hansı qəribə və ya tanış olmayan sözlə qarşılaşırlarsa, onu kontekstdə aydınlaşdırmaq olar. Əks halda, sonrakı standartlarda oxuduqlarını başa düşməkdə çox çətinlik çəkə və nəticədə oxumağa qarşı ikrah hissi yarana bilərlər. Ancaq müsbət münasibət inkişaf etdirdikdən sonra dillərini inkişaf etdirə və mükəmməl oxucu ola bilərlər. Deməli, müəllimlər şagirdləri doğru yola yönəltmək üçün bu səviyyədə bilikli və ayıq olmalıdırlar. Onlar oxumağı təkmilləşdirmək üçün sonrakı mərhələdə tələbələrə müxtəlif oxu növləri haqqında bilmək üçün təqdim edə bilərlər.

Oxuma növləri. Oxuma üç növə bölünür: geniş oxu, intensiv oxu və şifahi oxu. Geniş oxu, tələbələr üçün çoxlu başa düşülən materialı oxumağı öyrənməyin ən yaxşı yoludur. İntensiv oxu təlim şəraitində oxu bacarıqlarının faktiki öyrənilməsinə istinad etmək üçün istifadə olunur. Şagirdlər müxtəlif materiallarla tanış olur və verilən parça üzrə anlama suallarına cavab vermək kimi fəaliyyətləri yerinə yetirmələri xahiş olunur. Onlar oxuduqları his-

sədə kritik məlumat axtarmaq, nəticə çıxarmaq və s. öyrədilə bilər. İntensiv oxu təlimata əsaslanandır. Şifahi oxuma çox diqqəti cəlb edir, lakin oxumağı öyrənməyin ayrılmaz hissəsidir.

Geniş Oxu. Geniş oxumağın məqsədi linqvistik deyil. Oxumanın əsas məqsədi verilmiş oxu materialından məlumat əldə etməkdir. Geniş mütaliə zamanı oxucu keçidin ümumi mənasını və ya ideyasını əldə etməklə məşğul olur. Bu, "məlumat üçün oxumaq" kimi tanınır.

Müəllimlər şagirdlərə oxuduqları yeri tapmaq, qiymətləndirmək və təşkil etmək, yadda saxlamaq bacarıqlarını inkişaf etdirməyə kömək edə bilər. Bu akademik bacarıqlar yalnız müəllimlər lazımı akademik şəraitlə zənginləşdirildikdə və planlaşdırılmış kurikulumla təchiz olunduqda tələbələr tərəfindən inkişaf etdirilə bilər. Geniş mütaliəni inkişaf etdirmək üçün tələbələrə onlar üçün maraqlı olan materiallar verilməlidir. Onlara ucadan oxumaq üçün yeni materiallar vermək yaxşıdır. Jurnal və gündəlik qəzetlər kimi materiallar bu oxunuş növünə daxil olur [3].

Müəllimlər məktəblərdə oxu klubu yaratma və hər bir şagirdə müxtəlif oxu fəaliyyətini həyata keçirmək imkanı verə bilərlər. Oxumağın uğuru çox şey şagirdin təşəbbüsündən və oxumağa olan müsbət münasibətindən asılıdır. Şagird özü üçün öyrənməlidir ki, çalışqan oxu vərdişləri onlara ingilis dilində bütün səviyyələrdə - danışma, dinləmə və yazıda daha yaxşı çıxış etməyə necə kömək edir.

Şifahi Oxu. Şifahi oxu çox vacibdir, çünki bu, şagirdin şifahi sözü çap edilmiş simvollarla uyğun şəkildə əlaqələndirməsini təmin edir. Şagirdlərin nitq vərdişlərinin inkişaf etdirilməsi üçün təcrübə təmin edilir. Onlar düzgün intonasiya və tələffüzlə oxumalıdırlar. Şifahi oxuma sonrakı mərhələdə səssiz oxumaq üçün əsasdır və bu, uzun müddət yaxşı inkişaf etmiş oxu bacarığının əlaməti hesab edilən səliss oxumağa səbəb olacaqdır. Səliss danışq oxumağı başa düşmə ilə də sıx bağlıdır. Fuchs və digərləri deyirlər ki, səliss oxu ilə xarakterizə olunan aşağı səviyyəli oxu bacarıqlarının (yəni sözün

tanınması) səmərəli gedişi daha yüksək səviyyəli oxu bacarıqları, yəni anlama üçün idrak resurslarını azad edir [6]. Coyne & Simmons qeyd edir ki, səlis oxumaq həm aşağı, həm də yüksək səviyyəli proseslərin mürəkkəb təşkili-ni əks etdirir. Tədqiqatçılar bunu ümumi oxu bacarıqlarının etibarlı göstəricisi hesab edə bilirlər. Oxucu sözlərin nə olduğunu anlamaq üçün çox vaxt və enerji sərf etməlidirsə, o, sözlərin nə demək olduğuna diqqətini cəmləyə bilməyəcək [4].

İntensiv Oxu. Hər hansı bir mövzunun diqqətlə və hərtərəfli öyrənilməsi intensiv oxuma kimi tanınır. Oxucu intensiv oxuyarkən tanınmış olmayan leksik birləşmələrə, müxtəlif idiomatik ifadələrə, parçada gizlənən fikirlərə və s. Bu, başqa cür "anlama üçün oxu" və ya "tənqidi oxu" adlanır.

Tənqidi Oxu. "Tənqidi" termini həm üstünlükləri, həm də mənfi cəhətləri müəyyən etmək üçün obyektiv mühakimə cəhdini nəzərdə tutur. "Tənqidi" oxuya tətbiq edildikdə ayrı-seçkilik və ya qiymətləndirici olmaq deməkdir. Ümumiyyətlə üç növ tənqidi oxu var, yəni (i) sətirlərdə oxumaq (ii) sətirlər arasında oxumaq və (iii) sətirlərdən kənarında oxumaq. Uğurlu müəllimə tənqidi düşüncə və öyrənmə daxildir. Alfassi tələbələrdən mətnin mənasını anlamaq, mesajı tənqidi qiymətləndirmək, məzmunu yadda saxlamaq və yeni tapılan bilikləri çevik şəkildə tətbiq etmək tələb olunur. Tənqidi oxu yalnız sətirlər üzərində oxumaq deyil, həm də sətirlər arasında və ondan kənarında oxumaqla məşğul olur. Tələbələr oxuduqları material əsasında ağıllı qərarlar qəbul etmək istəyirlərsə, tənqidi oxu bacarıqları zəruridir. Tənqidi oxu tənqidi düşüncəni əhatə edir [2].

Oxumaq və düşünmək həmişə sinonim olmur. Düşüncə ümumiləşdirmələrə çatmaq, nəticələr çıxarmaq, nəticə çıxarmaq və tətbiq etməkdə iştirak edir. Tənqidi müəllimə uğurlu detektiv əsərə bənzəyir. Müəllimlər tələbələri tənqidi oxumağa öyrətməlidirlər ki, bu da yalnız müəllimin yazdıqlarına deyil, həm də müəllimin nə demək istədiyinə bağlıdır. Müəllimlərə təlim keçərkən onların intellektual marağı, doğ-

ruluq istəyi, əsaslılıq, problem həll etmə, analitik və mühakimə qabiliyyəti ilə səciyyələnən sorğu-sual münasibəti formalaşdırılmalıdır. Onlar misallarla izah etməlidirlər ki, tənqidi oxucu müəllimin fərziyyələrinə, mülahizələrinə və nəticələrinə necə etiraz edir, oxuduqlarının düzgünlüyünü, etibarlılığını, keyfiyyətini və dəyərini əvvəlki təcrübələr əsasında hazırlanmış sağlam meyarlar və ya standartlar əsasında mühakimə edir. Müəllimlər öz palatalarına müəllimin təsirlərini, tonunu, diksiyasını və oxu materialında istifadə etdiyi üslubu necə yoxlamaq lazım olduğunu bilməyə kömək etməlidirlər.

Aktiv Oxu. İstənilən növ oxumaq bir fəaliyyətdir. Tam passiv oxumaq mümkün deyil; gözləri hərəkətsiz, zehni yuxuda heç kim oxuya bilməz. Aktiv oxu daha yaxşı performans verəcəkdir. Oxumaqda insanın uğuru yazıcının ünsiyyət qurmaq istədiyi hər şeyi nə dərəcədə qəbul etməsi ilə müəyyən edilir [1]. Şagirdlər oxuyarkən sadəcə sözləri deşifrə etmir və ya mətnə xas olan bəzi mənalara şifrələmir. Daha doğrusu, yazıcının mənasını yenidən qurmaq niyyətindədirlər. Eynilə, şagirdlər yazarkən sadəcə sözlərlə tərtib etmirlər. Onlar təcrübə və dil, məzmun və mətn xüsusiyyətlərinə dair biliklərdən mətn mənasını qururlar ki, potensial oxucular mesajı dərhal qavrayınsınlar [7]. Müntəzəm oxumaq ümumi lüğətin inkişafına səbəb olur. Bura məna, tələffüz və imla ustalığı daxildir. Şübhəsiz ki, başa düşülən tələffüz və oxunaqlı qələm ustalığı; şifahi istiqamətləri, izahatları və müzakirələri başa düşmək; və uyğun izahlı oxu materialının başa düşülməsi də bütün tələbələr üçün vacibdir. Bu bacarıqlar hər sinifdə istifadə olunur - yaxşı və ya pis. Yaxşı təcrübə istər-istəməz təkmilləşdirmə, pis təcrübə isə pisləşmə ilə nəticələnir.

Sürətli oxuma. Sürətli oxumaq sadəcə sözləri sürətli oxumaq deyil, həm də şagirdlərin oxuduqları materiala uyğun sürətlə oxuya bilməkdir. Əgər onlar çox yavaş oxusalar, zehni sərxoş olar; onlar sıxılır və hər şeyi unudurlar. Çox sürətli oxuyurlarsa, istədiklərini xatırlamaq şanslarını azaldacaqlar və yəqin ki, mə-

yus və stresli olacaqlar və hətta daha az xatırlayacaqlar. Onlar oxumaqda nə qədər çevik olsalar, bir o qədər tez oxuya biləcəklər və bir o qədər çox məlumatı saxlayacaqlar. Şagirdlər oxuyarkən söz qruplarına daxil edilmiş məlumatları fikirlərə, təsvirlərə, düşüncələrə, hisslərə və hərəkətlərə çevirməyi bacarmalıdırlar. Oxumağın məqsədi keçidin daşdığı mesajı almaq olsa da, bu, şagirdlərin hər sözün mənasını qavraması demək deyil. Sürətlə oxuduqda - xüsusən də eyni anda birdən çox sətir oxumağa alışmağa başlayanda - əvvəlcə çətinlik yarana bilər, çünki sözlər onlara nəzərdə tutulandan fərqli qaydada təqdim edilə bilər. Gözləri ilə oxuduqda, bunun bir problem olduğunu görəcəklər, çünki sözlərin hansı ardıcılıqla olmasından asılı olmayaraq, beyinləri cümlənin nə demək olduğunu işlədir.

Oxuyub-anlama. Pearson və Johnson, böyük təhsil işçiləri başa düşməyin yeni və məlum arasında körpülər qurmaq olduğunu iddia edirlər. Anlamaq sadəcə olaraq oxunanları qeyd etmək və sözbəsöz bildirmək məsələsi deyil. Bu, böyük bir nəticə çıxarmağı əhatə edir. Oxumağı başa düşmə, oxucunun dünya və dil haqqında əvvəlki təcrübəsinin və biliklərinin orkestrləşdirilməsini əhatə edən bir prosesdir. O, proqnozlaşdırma, sorğu-sual etmək, ümumiləşdirmək, kontekstdə lüğətin mənalarnı müəyyən etmək, öz qavramasını izləmək və əks etdirmək kimi bir-biri ilə əlaqəli strategiyaları əhatə edir. Onlar məna qurmaq üçün vahid proseslərdir.

Sınıf mühitində tələbələrə adətən bir neçə paraqrafdan sonra bir neçə sual verilir. Suallar ümumiyyətlə “nə”, “harada”, “kim” və “nə vaxt” ilə başlayır. Tələbələr yuxarıdakı suala düzgün cavabları çox asanlıqla axtara bilərlər, lakin “necə” və “niyə” ilə başlayan intellektual suallara cavab vermək bir qədər çətinidir. İntellektual düşünməyə yer olmayan yerdə onların şüurunda tənbellik məskunlaşacaq və müəllimə münasibəti qiymətləndirilməyən, təhlilsiz və şübhəsiz olacaq. Məsələ səhifədəki sözləri qəbul etmək deyil, oxuduqlarını dərk etməkdir. Müəllim tərəfindən tələbələrə lazımı təlimat verilmədikcə, anlama bacarığı inkişaf

edə bilməz. Anlama prosesinin inkişafı əsasən Tabanın "idrak ticarəti" kimi müəyyən etdiyi şeydən asılıdır - uşağın ətraf mühitlə qarşılıqlı əlaqəsi zamanı baş verən aktiv idrak əməliyyatı. Daha yaxşı başa düşmək üçün texnikalar [8].

Müəllimlər şagirdlərə oxumalarını sürətləndirmək üçün kifayət qədər təlim verə bilərlər. Onlar Sorğu, Sual, Oxumaq, Xatırlamaq və Nəzərdən keçirmək mənasını verən SQ3R texnikasını təqdim edə bilərlər: Bu, tələbələrin daha yaxşı başa düşməsinə səbəb olacaq.

Sorğu: Bu materialın sürətli bir baxışıdır. Burada tələbələr onun məzmununun və yanaşmasının əsas məqamlarını axtarırlar. Bu, onların oxumasının növbəti hissəsi üçün əsas olacaqdır. Sorğu onların diqqətini işə yönəltmək və hədəflər qoymaq üçün lazım olan məlumatı toplamaq deməkdir.

Sual: Şagirdlərdə yazıya sualedici münasibət formalaşmalıdır. Aktiv oxu onlara materialları həzm etməyə kömək edəcək. “Fəal müəllim” üçün nə etməli olduqları budur.

Oxu: İndi tələbələr materialları diqqətlə və dərinləndirən oxumağa başlaya bilərlər. Bu, kitabın yavaş, yalnız bir dəfə oxunması, bəlkə də qeydlər aparması ola bilər. Bu, sürətli oxunuşdan sonra daha yavaş oxunuş ola bilər. Onlar öz materialları ilə fəal şəkildə məşğul olmalıdırlar.

Xatırlamaq: Bu, materialın xülasəsini hazırlamaqdan başqa bir şey deyil. Bu, şagirdlərə vurğulananları yadda saxlamağa kömək edəcək. Onlar mühüm keçidləri vurğulaya və ya marjinal qeydlər edə bilərlər.

Nəzərdən keçirmə: Şagirdlər oxuyub bitirdikdən sonra tez bir zamanda yenidən oxumaq üçün materiala qayıtmalıdırlar ki, bu da onlara hər hansı boşluqları doldurmağa və ya düzəlişlər etməyə kömək edə bilər. Dərhal edilərsə, bu, mövzunu yaddaşlarında düzəltməyə kömək edəcəkdir. Bu, onların təftişinin vacib hissəsi olmalıdır.

Bir bacarıq kimi oxumaq kurikulumun bütün sahələrinə nüfuz edir. Bu, həm də dil öyrənmənin ayrılmaz hissəsidir. Müəllimlər şagirdlərdə oxu vərdişini inkişaf etdirmək üçün

əsas mənbədir. Onlar bu tapşırığı yalnız öz rollarını səmərəli şəkildə yerinə yetirmək səriştəsinə malik olduqda yerinə yetirə bilirlər. Onların məsləhəti və təşviqi məqsədə çatmaqda böyük bir yol keçəcək. Müəllimlər gənc öyrənənlərə tələffüz, söz ehtiyatının zənginləşdirilməsi, səlis danışmaq və dəqiqliyə yiyələnməyə öyrətməlidirlər. Şagirdlərin yaşına, vaxtına və imkanlarına uyğun olaraq oxumaq üçün materialların seçilməsi və onların oxuma səviyyələrinin müəyyən edilməsində onlara xüsusi köməklik göstərilə bilər. Müəllimlər həftədə ən azı üç dəfə məktəbdə və ya kollec kitabxanasında saat oxumağın vacibliyində israr etməlidirlər. Oxumaq həzz və mərifət bəxş edir. Daha çox bilmək üçün daxili istək oxumaq zövqlü olanda yaranır. Hər kəsi tənqidi və yaradıcı düşünməyə vadar edir. Oxumaq naməlumlar dünyasını açdığı üçün onun əhəmiyyətini hər bir müəllim təkid etməlidir.

ƏDƏBİYYAT

1. Adler Mortimer J., Doren Charles Van
How to read a book USA: Simon and Schuster 2011.

- 2. Alfassi Miriam** *Reading to learn: effects of combined strategy instruction on high school students*. Journal of Educational Research, 2014, 97 (4), 171.
- 3. Bowen J. Donald, Harold Madsen, Ann Hilferty** *TESOL Techniques and Procedures*. Boston: Heinle & Heinle 2014.
- 4. Coyne M.D., Simmons D.C.** *Prevention and intervention in beginning reading: two complex systems*. Learning Disabilities Research & practice, 16(2), 62-73, 2012
- 5. Crystal David** *The Cambridge Encyclopedia of Language*. Cambridge, England: Cambridge University Press, 2017.
- 6. Fuchs L.S., Fuchs D., Hosp M.K., Jenkins J.R.** *Oral reading fluency as indicator of reading comprehension: A theoretical, empirical, and historical analysis*. Scientific Studies of Reading, 2016, 5, 239-256.
- 7. Stewart-Dore** *Nea Writing and reading to learn, Australia*: Primar y English Teaching Association. 2018.
- 8. Taba Hilda** *The teaching of thinking, Elementary English*, 2015, 42, 534-542.
- 9. Weaver Constance** *Reading process and practice*, Heinemann, Portsmouth, NH: Winthrop Publishers, Inc. 2016.

РОЛЬ УЧИТЕЛЯ В РАЗВИТИИ НАВЫКОВ ЧТЕНИЯ

У.А. Магэррамова

Академия Спорта Азербайджана

ulkar.maharramova@sport.edu.az, orcid.org/0000-0001-6964-7337

Аннотация. Чтение доставляет удовольствие и просветление. Оно открывает неизведанное. Это сложная познавательная деятельность, которая сложна для типа общества знаний. Поэтому изменение современного мира должно научиться читать и иметь возможность войти в сегодняшнее грамотное общество. Читатель может вести других к свету. Люди, которые читали, смогли быть свободными, честное чтение изгоняет невежество и суеверия. Чтение

имеет силу революционизировать образ мышления и жизни любого человека. Оно заставляет каждого думать и думать. Учителя должны подчеркивать всю деятельность чтения, чтение для вовлечения, которое включает в себя не только чтение по строкам, но и чтение между строк и за ними. Критический читатель оспаривает предположения, допущения и выводы автора и соответствует обоснованным критериям или стандартам, разработанным для оценки точ-

ности, надежности и качества того, что он или она читает. Хотя существуют способы и средства овладения чтением, есть несколько факторов, которые серьезно на него влияют. Учителя должны быть такими и быть осторожными в их получении. Это ключевой ресурс для учителей, чтобы развивать свои привычки чтения. Их советы и поддержка помогут ученикам сделать шаг вперед в развитии отношения к чтению. Учителя могут научить работников начальной школы правильным фонетическим звукам и помочь им произносить звуки букв и слов. Они также должны подчеркивать письмо в начальных

классах, именно из-за учебной программы по чтению. Учителя должны научить учеников писать слоги, чтобы узнавать новые слова. Учащимся может быть предоставлена особая помощь в выборе материалов для чтения и определении их уровня чтения в соответствии с их возрастом, временем и способностями. Учителя должны понимать, что они играют важную роль в поощрении и развитии этого шага для беспомощного читателя.

Ключевые слова: *навыки чтения, интенсивное чтение, активное чтение, практическое чтение, чтение построчно.*

THE ROLE OF THE TEACHERS IN THE DEVELOPMENT OF READING SKILLS

U.A. Maharramova

Azerbaijan Sports Academy

ulkar.maharramova@sport.edu.az, orcid.org/0000-0001-6964-7337

Annotation. Reading gives pleasure and enlightenment. It opens up the unknown. It is a complex cognitive activity that is complex for the type of knowledge society. Therefore, the change of the modern world should learn how to read and be able to enter today's literate society. The reader can lead others to the light. People who read were able to be free, honest reading banishes ignorance and superstition. Reading has the power to revolutionize anyone's way of thinking and living. It makes everyone think and think. Teachers should emphasize the whole activity of reading, reading for engagement, which involves not only reading on the lines, but also reading between and beyond the lines. A critical reader challenges an author's assumptions, assumptions, and conclusions, and meets sound criteria or standards designed to evaluate the accuracy, reliability, quality, and quality of what he or she reads. Although there are ways and means of mastering reading, there are several factors that se-

riously affect it. Teachers should be this way and be careful in getting them. It is a key resource for teachers to develop their reading habits. Their advice and encouragement will help you take a step forward in developing an attitude towards reading. Teachers can teach elementary workers the correct phonics sounds and help them pronounce the sounds of letters and words. They should also emphasize writing in the elementary grades, precisely because of the reading curriculum. You can teach them to write syllables to recognize new words. Students can be provided with special assistance in selecting reading materials and determining their reading levels according to their age, time and abilities. They should understand that they have a major role to play in encouraging and developing this step to the helpless reader.

Keywords: *reading skills, intensive reading, active reading, practical reading, cross-line reading.*